

Stefan Jäger

Pe pictorul Stefan Jäger l-am cunoscut după ce depășise venerabila vârstă de 80 de ani, ocazional, la *Cantina 11 Iunie* (situată în str. V.I.Lenin, nr.6, azi Liviu Rebreanu), unde serveam deseori masa de prânz. Deoarece nu era o persoană comunicativă, încercările mele de a încheia o conversație cu el au eșuat. Atunci, în mod eronat, l-am considerat un mizantrop, om care preferă singurătatea și se izolează de semenii săi. Din acest motiv, nu am intrat nicicând în atelierul său de pictură, deși eram tentat să o fac, ori de câte ori mergeam la atelierul de pictat firme aparținând *Cooperativei meșteșugărești Viitorul* care se afla în aceeași curte (clădire demolată înainte de a se construi muzeul care îi poartă numele). Acolo mai locuiau încă două familii. Adesea apelam la serviciile celor doi pictori de firme (Tötz senior și junior) care executau la comandă afișe sau materiale de propagandă vizuală pentru instituția la care lucram. De la ei am primit primele informații cu privire la marele artist, primul jimbolian decorat în perioada guvernării comuniste sub conducerea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Azi regret că nu am profitat de oportunitatea de a fi contemporan cu o asemenea personalitate artistică și nu am achiziționat nici un tablou de-al său. Pe atunci gândeam la fel ca toate familiile tinere, cu venituri modeste, care aveau alte priorități decât să-și cheltuiască banii pe tablouri (nu aveam nici măcar o locuință proprietate personală). Ulterior, după ce m-am integrat în comunitate, aveam să pătrund în tainele vieții și activității artistului, și aceasta se datorează unor distinși jimbolieni, etnici germani, prof. Hans Karl Gross și prof. Hans Schulz, ultimul publicând, în anul 1999, o lucrare monografică în limba română.

În semn de omagiu și recunoștință pentru activitatea acestei proeminente personalități, voi încerca să răspund la o întrebare firească, simplă și cu anumite riscuri, deoarece mă voi folosi de date din lucrările altora: **cine a fost Stefan Jäger?**

S-a născut la 28 mai 1877, în comuna Cenei. Părinții săi se

numeau Franz și Magdalena Jäger. Stefan, al doilea copil din această familie, urmează cursurile Școlii romano-catolice din satul natal, după care, în anul 1889, se înscrie la școala particulară cu limba de predare germană, „*Franz Wiesners*“ din Timișoara, pe care o termină după 4 ani. Acolo este obligat să învețe și limba maghiară, ca urmare a apartenenței Banatului la fostul Imperiu Austro-Ungar. În următorii doi ani continuă studiile medii la Szeged, în Ungaria și este îndemnat de către unul dintre profesorii săi, Oberdorf, să-și completeze studiile de artă la Budapesta. Astfel, între anii 1895-1899 urmează cursurile Școlii Regale de Artă din capitala Ungariei, avându-i ca profesori pe Szekely și Ballo, personalități proeminente ale învățământului artistic din acea vreme.

Pentru a-și dobândi o profesie complementară, care să-i asigure existența după terminarea studiilor, urmează în paralel și Preparandia pentru învățători din același oraș. Deși au fost perioade din viața sa în care pictura nu i-a asigurat nici măcar strictul necesar supraviețuirii, pictorul nu și-a trădat vocația pentru artă, nu a apelat la profesia de dascăl pentru care se pregătise în anii exaltați ai tinereții.

Ca mulți alți tineri plecați la studii departe de părinți, și Stefan a trecut prin momente critice. Strâmtorat de penuria pecuniară, s-a angajat ca preparator pentru copiii grofului Szeky, iar cu simbria câștigată și-a procurat materiale pentru pictură, cât despre hrană... mereu a îndurat foame.

După terminarea studiilor de specialitate, timp de câțiva ani, a rămas în Budapesta. La început a lucrat pentru un comerciant de artă, pe nume Almasy, apoi a devenit artist liber-profesionist. În acea perioadă a pictat natură statică, portrete, lucrări cu caracter religios și a făcut călătorii de studii în Austria, Germania și Italia.

În anul 1901, a avut loc un eveniment tragic în familia sa: îi moare tatăl.

Pe la jumătatea primului deceniu al secolului XX, tânărul artist revine în Banat și continuă să picteze, mai ales la comandă, pentru oameni înstăriți.

Prima lucrare pe care a executat-o la cererea comunității șvabilor din Cărpiniș avea ca subiect colonizarea. Aceasta a fost terminată în anul 1906. Spre surprinderea autorului, la vederea tabloului, câțiva conaționali, oameni de vază în această comună, au emis părerea că personajele nu poartă costume originale, identice cu cele ale coloniștilor șvabi veniți de pe alte meleaguri. Având încredere în perspectiva de maturizare artistică a plasticianului, conaționali au decis să-i finanțeze o călătorie de documentare în Germania, la locurile de baștină ale șvabilor, pentru a studia portul popular din landul respectiv.

Așa s-a născut ideea unei chete publice pentru strângerea de coroane. Pentru realizarea acesteia a fost însărcinat învățătorul Simion Kreppel din Cărpiniș. S-au adunat 4500 de coroane, echivalentul prețului de atunci a patru vagoane și jumătate de grâu, din care 2000 de coroane proveneau din donația făcută de Johann Walzer, conducătorul unei bănci pentru țărani din aceeași localitate. Pentru ca acest demers al cărpinișenilor să aibă o finalitate, unul dintre cetățenii cei mai bogați din Cărpinișul acelor vremuri, Adam Röser, a comandat un tablou despre colonizarea șvabilor în Banat.

A urmat călătoria în Germania, iar după 4 ani de muncă asiduă, în 1910, la o expoziție a țăranilor și meșteșugarilor din Cărpiniș, se expune tabloul „*Colonizarea șvabilor în sud-estul Europei*“. Este o lucrare monumentală, un triptic cu subiect istoric, despre care exegeții au scris multe pagini favorabile.

În anul 1910, probabil atras de situația prosperă a localității în care un pictor ar fi putut duce un trai cu mai puține griji pentru asigurarea existenței, s-a stabilit definitiv în Hatzfeld (astăzi Jimbolia). Aici a continuat să lucreze pentru negustorul Almasy din Budapesta, legătură creată încă de la absolvirea Școlii Regale de Artă, dar a efectuat și lucrări pentru care nu avea comenzi.

Izbucnirea Primului Război Mondial, face să stagneze activitatea sa artistică. Tânărul Jäger a fost încorporat în armata Imperiului și trimis pe front cu trupele de asalt din Serbia, Transilvania și Italia. Din cei 4 ani cât a durat războiul, după cum afirmă biografia

săi, nu se cunosc decât două tablouri: unul despre o biserică incendiată și celălalt cu un peisaj muntos din Balcani.

Revenit de pe front, în anul 1918, rămâne și creează în Jimbolia, ca pictor liber-profesionist. Câteva dintre creațiile sale realizate în perioada cât localitatea a aparținut de Regatul Serbiei au intrat în posesia unor colecționari din acest spațiu. Descoperirea lor integrală, pentru a fi catalogate, a produs greutatea inerentă în munca pasionaților recuperatori. Unii cercetători consideră că acești ani, la care se adaugă cei de combatant pe front, constituie o perioadă mai puțin cunoscută.

Moartea mamei sale, în anul 1927, l-a afectat puternic. În fiecare an i-a comemorat ziua de naștere în prezența unui șal pe care i-l adusese în dar din călătoriile pe meleaguri europene.

În decursul vieții sale marcate de lipsuri materiale a creat multe lucrări, majoritatea la comandă, care astăzi se află în proprietate privată. Cei 48 de ani trăiți în Jimbolia, mai mult de jumătate din viață, nu i-au adus satisfacții pe măsura străduințelor și a jertfei sale pe altarul artei. În perioada interbelică a participat la doar două expoziții: una în anul 1930, cu lucrări personale, la Becicherecul Mic și alta, la Jimbolia, în 1936, în cadrul Asociației Pictorilor Șvabi, împreună cu alți 4 plasticieni.

Atât în vremea celui de al Doilea Război Mondial, cât și în perioada postbelică, viața sa a fost un calvar, marcat mereu de accentuarea lipsurilor materiale. Uneori era nevoit să picteze pe placaj, iar lucrările nu i se cumpărau, suferind de foame și frig. Autoritățile locale de atunci nu au manifestat interes pentru a-i acorda sprijin material, așa cum i s-ar fi cuvenit unui mare artist cu care orașul se mândrește în zilele noastre. La îndemnul unor prieteni, s-a adresat unei Case de pensii pentru liber-profesioniști din Timișoara care i-a acordat un ajutor material. Până să se aboneze la cantina orașului, servea masa de prânz la diferite familii, care îl invitau din milă. Nu avea nici bani pentru taxele pe care le datora administrației locale. Ca să-și onoreze aceste obligații, a fost nevoit să ofere lucrări de-ale sale unor slujbași ai statului.

După terminarea tabloului „*Ziua recoltei în Banat*“, comandat de Szekler, directorul Teatrului de Stat German din Timișoara, la împlinirea vârstei de 80 de ani, a fost decorat cu „*Ordinul Muncii clasa a II-a*“. Asta se întâmpla cu 5 ani înainte de trecerea sa în lumea de dincolo.

A încetat din viață la data de 16 martie 1962, lăsând pe șevalet, neterminat, tabloul „*Portretul unei țigănci*“ și o acuarelă „*Drumul căruței prin lanul de grâu*“. L-au condus pe ultimul drum cunoscuți și puținii prieteni rămași în viață, iar înhumarea a avut loc în cimitirul romano-catolic din orașul Jimbolia. Chipul și faptele sale au rămas în memoria comunității, iar recunoștința pentru meritele ilustrului artist a venit treptat, pe întinderea mai multor decenii.

Administrația locală a dat numele său unei străzi (ceva mai la margine de oraș), iar la inițiativa unor intelectuali de marcă (Hans Brauner, Karl Hans Gross și Hans Schulz), la 31 mai 1969, în fostul atelier al pictorului, s-a inaugurat *Casa memorială „Stefan Jäger“*. Ulterior, cu sprijinul „*Organizației Șvabilor Bănățeni din Germania*“, și sponsorizarea Ministerului Culturii din Landul Bavaria (Germania) se construiește lângă acest atelier (1994-1996) un nou lăcaș care intră în circuitul cultural la 4 aprilie 1996, ca instituție de sine stătătoare, cu profil muzeistic, al cărui prim custode a fost numit regretatul profesor Hans Schulz. În curtea acestui edificiu se află și bustul pictorului, ca un prinos de recunoștință adus de urmași.

Pe măsura trecerii timpului, prin contribuția unor critici de artă, jurnaliști sau intelectuali pasionați de artele plastice, viața și opera lui Stefan Jäger a putut fi cunoscută de un public tot mai numeros. Prima expoziție comemorativă cu lucrări din colecții private s-a organizat la *Muzeul Banatului din Timișoara*, în anul 1967. Au urmat multe altele, în Jimbolia, mai multe orașe din Germania și chiar în comuna bănățeană Bacova (în 1986), cu prilejul sărbătoririi a 200 de ani de la atestarea documentară a localității.

Prima monografie Stefan Jäger apare în anul 1972, la Editura Kriterion, sub semnătura timișorencei Annemarie Podlipny-

Hehn. În anul 1991, regretatul profesor jimbolian, Karl Hans Gross publică, în limba germană, cartea „*Stefan Jäger, pictorul șesului natal*“. Impresionanta lucrare monografică are 444 de pagini cu 51 de reproduceri în culori și 120 în alb-negru. Profesorii Hans și Maria Schulz redactează o monografie despre viața și opera renumitului pictor jimbolian pe care o publică în anul 1999, la *Editura Marineasa* din Timișoara, oferind publicului iubitor de artă și necunoscător al limbii germane, un mijloc de informare de mare interes.

Trebuie să mai remarcăm că în domeniul editorial, începând cu anul 1968, în țară sau străinătate, s-au tipărit și diverse calendare cu reproduceri din opera pictorului jimbolian.

Între manifestările omagiale sau comemorative, mai ales din ultimele două decenii, organizate de veritabili admiratori ai operei lui Jäger, la sediul muzeului local sau în alte localități din țară și străinătate, un loc de seamă l-au avut expozițiile sau simpozioanele.

Personalitatea sa artistică s-a format treptat, de-a lungul unei lungi perioade de căutări, de asiduă muncă de cercetare și cunoaștere a valorilor artei universale, de însușire și perfecționare a unor tehnici, procedee și structuri compoziționale. Doi dintre distinșii jimbolieni care se numără printre exegeții pictorului, Hans și Maria Schlz, au propus o periodizare a creației sale, în Monografia menționată mai sus. Cităm:

„Excluzând anii de învățătură, am putea delimita o primă etapă care începe cu lucrul pentru negustorul Almassy și se încheie cu executarea pentru comunitatea din Cărpiniș a tripticului *Colonizarea șvabilor din sud-estul Europei*, când pictorul se simte atras de noile curente în artă. Predomină clar-orbscurul, de care se simte atras și în perioada 1910-1916, când pictează mai ales portrete. Aceasta o considerăm a doua etapă în opera pictorului, când a fost influențat de arta germană, de stilul pictorului Albrecht Dürer.

În procesul de cristalizare a stilului și a personalității artistice, o influență deosebită au avut-o impresioniștii, influență care se cristalizează, între altele, prin predilecția pentru tușele de culoare

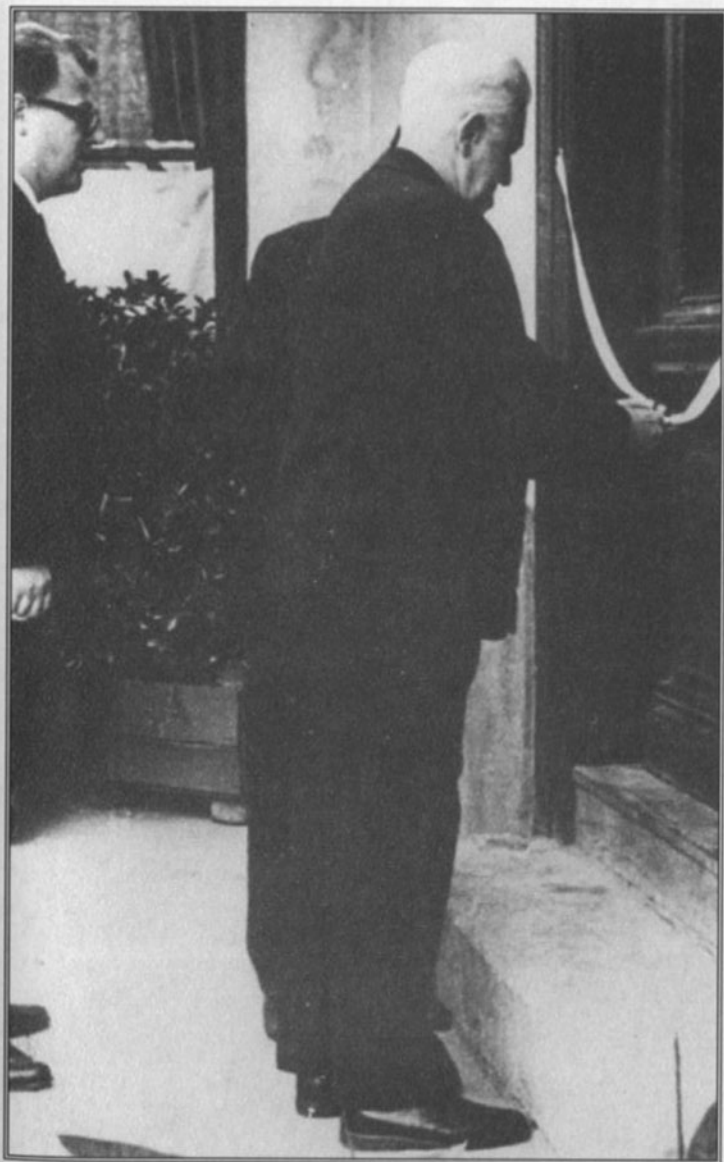
juxtapuse care înlocuiesc procedeul valorației, prin redarea efectelor de lumină și umbră, prin extraordinara luminare a paletelor și prin surprinderea omului în mișcare în cadrul natural. Această perioadă o considerăm a treia etapă în creația lui Stefan Jäger.“

Maestrul și-a cucerit prin lucrările sale un loc de seamă în galeria artei plastice românești, ceea ce îi conferă titlul de cel mai mare pictor jimbolian al tuturor timpurilor. Estimările cu privire la dimensiunile operei sale făcute imediat după trecerea în neființă s-au dovedit a fi limitate. Prin anii șazeci se credea că artistul a lăsat o moștenire de câteva sute de lucrări. Prin asiduitatea muncii plină de dăruire a unor conaționali de-ai săi, astăzi se cunosc de trei ori mai multe, iar acțiunea de cercetare nu poate fi considerată ca fiind încheiată. Meritul cel mai mare în această aventură de a-l repune în drepturi pe autor îi revine ilustrului dr. Peter Fraunhofer. În arhiva sa se află inventariate peste 2000 de lucrări care aparțin unor colecționari din diverse țări europene, precum și de pe alte continente.

Titaniul picturii universale s-au afirmat și prin lucrări cu subiect religios, prin capodoperele din interiorul unor renumite lăcașuri de cult. Din opera pictorului jimbolian există doar două tablouri înrămate care se păstrează la Biserica romano-catolică *Sfântul Mihai* din cartierul Futok

Omagiind opera lui Stefan Jäger, ar fi nedrept să nu amintim și existența altor mari artiști, contemporani cu el, care s-au afirmat în străinătate. Alți doi pictori, originari din Jimbolia, Josef și Rudolf (alias Rezső) Burghard-Zsombolya s-au stabilit în Ungaria. Ultimul, după ce a studiat la Milano, Roma, Paris și Londra, a devenit profesor la *Academia de Belle Arte din Budapesta*. Picturile sale sunt expuse la Galeria de Artă din capitala Ungariei.

Decembrie 2009.

Anul 1969. Inaugurarea Casei memoriale Stefan Jäger.
Scriitorul Franyo Zoltan taie panglica.

Portretul pictorului.

Lucrare în lemn cu bustul lui **St. Jäger**
executată de sculptorul jimbolian Peter Berberich.